

Kosten rijzen het graf uit

De grafkosten zijn de laatste jaren explosief gestegen door het streven naar kostendekkende exploitatie van begraafplaatsen. Naarden, de duurste gemeente, verlaagt de tarieven weer. Uitvaartonderneming Dela onderzoekt hoe gemeenten grafrechten berekenen.

'Het kost een paar centen, maar dan lig je ook mooi', zegt wethouder Frans van Vugt, al wandelend over 'zijn' begraafplaats Nieuw Valkeveen. 'Het is dan misschien de duurste begraafplaats van Nederland, maar ik vind het ook de mooiste. Al heb je daar weinig aan, als je er eenmaal ligt.' Niet dat hij er zelf ooit zal komen te liggen, want de wethouder van Naarden heeft een duidelijke voorkeur voor cremen.

Van Vugt kan enthousiast praten over de ruim opgezette begraafplaats. De Naardense tuinarchitect D.F. Tersteeg ontwierp het in de jaren veertig van de vorige eeuw, volgens een parkachtige opzet met subtiele zichtlijnen. Heel wat anders dan een efficiënte indeling van graven rij op rij met een grindpad ertussen. De begraafplaats is met behulp van hagen ingedeeld in aparte 'kamers', laat Van Vugt zien. 'Kijk, deze haag hebben we pas opnieuw aangeplant en die rij bomen ook. We willen het oorspronkelijke ontwerp in stand houden, maar dat is wel zeer onderhoudsintensief.'

Uit het grafkostenonderzoek van de Landelijke Organisatie van Begraafplaatsen (www.grafkostenonderzoek.com) bleek dat Naarden opnieuw de gemeente is met de duurste begraafplaats van Nederland. Volgens Van Vugt komt dat onder andere door het intensieve onderhoud, dat het ontwerp nu eenmaal met zich meebrengt. Een eigen graf voor twee personen voor twintig jaar kost er ruim 6000 euro. Uit datzelfde onderzoek bleek dat de rooms-katholieke begraafplaats in Dronrijp het goedkoopste is: 130 euro voor tien jaar. Maar dat is alleen weggelegd voor katholieken die in Dronrijp wonen of er gewoond hebben.

Eerste plek

De toppositie vinden ze in Naarden niet leuk. 'We willen van die eerste plek af', zegt Van Vugt. 'Het kan niet zo zijn dat iemand die zijn hele leven in Naarden heeft gewoond om financiële redenen hier niet begraven kan worden. Daarom hebben we bij de vorming van het nieuwe college de afspraak gemaakt dat we de kosten onder de loep zouden nemen.'

Toch heeft Naarden die eerste plek aan zichzelf te danken. Een paar jaar geleden besloot de gemeenteraad dat de begraafplaats kostendekkend moest gaan werken. De tarieven stegen met zo'n 25 procent. Als het aan de wethouder ligt, gaat Naarden nu de tarieven weer verlagen. Terug op zijn werkkamer laat Van Vugt een kersvers rapport zien van bureau DHV, dat de exploitatie van de begraafplaats in kaart heeft gebracht. Het moet nog in het college besproken worden, maar Van Vugt kan nu al zeggen dat Naarden de meeste voorstellen zal overnemen: Naarden zal geen graven voor onbepaalde tijd meer uitgeven, er gaat geruimd worden en de tarieven gaan omlaag.

'We wilden het honderd procent kostendekkend hebben. Nu blijkt dat mensen dat niet kunnen betalen. De goedkoopste worden we echter nooit, we zullen blij zijn als we in de middenmoot uitkomen. Maar dat is de consequentie van het ontwerp van Tersteeg.' Met tariefverhogingen van 25 procent steeg Naarden naar de eerste plaats. De meeste gemeenten verhoogden de afgelopen jaren hun tarieven omdat ze hun begraafplaatsen kostendekkend willen exploiteren. Tussen 2002 en 2007 stegen de graftarieven in Nederland met gemiddeld 50 procent. Bij een vijfde van de gemeenten was de stijging zelfs meer dan 100 procent.

Deze cijfers komen van SGB0, het onderzoeksbureau van de Vereniging Nederlandse Gemeenten. Het ministerie van Binnenlandse Zaken heeft dat onderzoek al vorig jaar laten uitvoeren, in verband met de aanstaande wijziging van de Wet op de lijkbezorging. Van de ondervraagde gemeenten bleek bij 24 gemeenten het tarief zelfs met 75 tot meer dan 100 procent te zijn gestegen. Dat zijn forse stappen. De belangrijkste reden voor de tariefstijgingen is volgens SGB0 de druk vanuit het rijk om kostendekkend te werken.

Dat zegt ook Jan Willem van Roosmalen van Genius Loci, een bureau dat veel gemeenten adviseert over hun begraafplaatsbeleid. 'Wij worden steeds vaker ingeschakeld en daaraan zie je dat dit onderwerp leeft bij veel gemeenten. In het verleden werd er niet echt naar begraven gekeken. Nu zijn gemeenten kritischer op de kosten, ook op deze kosten.' In het verleden werd er volgens Van Roosmalen vaker een beroep gedaan op de algemene middelen, want begraven was iets van de gemeenschap. 'Daar zie je een kentering in komen: als mensen geen gebruik maken van de begraafplaats, waarom moeten ze daaraan meebetalen? Gemeenten zijn zich de laatste jaren daarvan bewuster geworden en kiezen voor het principe "de gebruiker betaalt". Dus gaan dan de grafrechten omhoog.'

Opvallend nieuws

Met dat SGB0-rapport was wel iets raars aan de hand. Het onderzoek was al in april 2007 afgesloten. Maar pas een jaar later werd het onderzoek naar buiten gebracht, en dan nog slechts als bijlage bij de Nota van wijziging bij de Wet op de lijkbezorging die de minister een paar weken geleden naar de Tweede Kamer stuurde. Met de cijfers over een tariefstijging van de grafrechten met gemiddeld 50 procent bevatte het wel opvallend nieuws. Na publicatie op een vaksite (www.uitvaartmedia.com) paktten andere media het nieuws op. Ook het NOS-journaal zag er een item in. Cameraploegen reden uit om op drie plaatsen opnames te maken voor een item over de gestegen grafkosten. Maar terwijl de camera's al draaiden, werden de cameraploegen plotseling teruggeroepen.

Een voorlichter van Binnenlandse Zaken liet tegenover de NOS vallen dat het rapport al die tijd op de website van het ministerie had gestaan - wat niet zo was. Daarmee was twijfel gezaaid over de versheid van het nieuws. Voor de NOS reden om het item op het allerlaatste moment af te blazen. Ook de Vereniging van Nederlandse Gemeenten deed aan actieve downplaying. Aanvankelijk deed de gemeentekoepel het rapport af als 'oud nieuws'. In een persbericht dat snel na de eerste publicaties over de '50 procent' werd uitgebracht, luidde het: 'Percentages geven soms een slechte voorspiegeling van zaken. Want over welke bedragen hebben we het nu eigenlijk? Gemiddeld berekende een gemeente in 2007 voor een graf 69,50 euro per jaar.'

Al eerder had de VNG in discussies over de stijging van de grafkosten laten weten dat het allemaal wel meeviel. Uit een eerdere rondvraag was volgens de VNG gebleken dat de meerderheid van de gemeenten een verhoging van 1 à 2 procent had doorgevoerd. De VNG verwachtte daarom dat de tarieven geen of slechts trendmatige stijgingen zouden vertonen. Het SGB0-onderzoek wees echter op een heel andere uitkomst.

Uitschieters

Het afgelopen jaar zijn de tarieven voor gemeentelijke begraafplaatsen gemiddeld met 4,5 procent gestegen, volgens het LOB Grafkostenonderzoek. Daarom concludeert de LOB: 'Het lijkt er op dat er in 2008 nauwelijks meer sprake lijkt van het doorberekenen van, door de overheid opgelegde, prijsstijgingen om kostendekkendheid te garanderen.' Er zijn echter nog steeds uitschieters: Nieuwegein met bijna 52 procent, Dantumadeel met een prijsverhoging van 45 procent, Oostflakkee met 38 procent. Toch zijn dat uitzonderingen. Bovendien zeggen percentages inderdaad niet alles. De forse verhoging in Dantumadeel komt in de praktijk neer op een prijsstijging van 164,45 euro. De prijs

voor een eigen graf komt daarmee op 723,10 euro, nog steeds ruim onder het landelijke gemiddelde.

Volgens de VNG hanteert echter slechts eenderde van de gemeenten kostendekkende tarieven. Ruim tweederde van de gemeenten berekent 75 procent of minder van de kosten door. Volgens een voorlichter van de VNG zullen ook deze gemeenten onder druk van het rijk naar een kostendekkende exploitatie moeten.

Dat gaat in Naarden in elk geval juist niet gebeuren. Daar zijn ze inmiddels teruggekomen op het volledig kostendekkende tarief. Naarders moeten in Naarden kunnen worden begraven en als de tarieven daarvoor verlaagd moeten worden, dan moet dat maar, vindt Van Vugt: 'De vraag is nu hoe veel we kunnen zakken met onze tarieven en of het ontwerp van Tersteeg blijvend is. Wij stellen voor daar aan vast te houden, maar daar hangt een prijskaartje aan. Misschien zegt de raad wel: laat dat ontwerp maar los. Dat is goedkoper, maar dan wordt het wel een rommeltje.'

Dela onderzoekt grafrechten

Uitvaartorganisatie Dela klaagt al tijden over gebrek aan transparantie rond de opbouw van de grafkosten en het begrip 'kostendekkend'. Dela-woordvoerder Martin Kersbergen: 'Wat is "kostendekkend" en hoe wordt dat berekend? In de praktijk hanteert iedere gemeente een eigen definitie en berekeningswijze. Wij zien dat gemeenten die al forse tarieven rekenen, daar nog eens behoorlijke verhogingen bovenop leggen, zonder dat duidelijk is of de kwaliteit van dienstverlening zo veel verbeterd is. Het enige wat wij vragen: maakt het maar inzichtelijk.' Dela heeft vorig jaar voorgesteld om samen met gemeenten te onderzoeken of het mogelijk is tot een benchmark te komen met een heldere definitie en berekeningswijze. Kersbergen: 'Van de ruim vierhonderd gemeenten heeft er één gereageerd. Daarmee werken we nu samen. Een onafhankelijk bureau onderzoekt wat er wordt berekend, hoe dat wordt berekend en of dat redelijk is.'

Top-10 grafrechten

(eigen graf, twee personen, 20 jaar, euro)

1. Bedum 4765
2. Naarden 3067
3. Wassenaar 2882
4. Jacobswoude 2685
5. Valkenburg a/d Geul 2600
6. Uithoorn 2547
7. Smallingerland 2539
8. Wijde Meren 2391
9. Raalte 2291
10. Zevenhuizen-Moerkapelle 2250

Bron: LOB Grafkostenonderzoek, www.grafkostenonderzoek.com

Duurste begrafenis

Grafrecht + begrafenis (euro's), gebaseerd op een eigen graf voor 2 personen voor 20 jaar

1	Naarden	6072
2	Moordrecht	5195

3	Bedum	5011
4	Alblasserdam	4028
5	Leidschendam-Voorburg	3990

Snelste stijgers

procentuele stijging van 2007 naar 2008

1	Nieuwegein	51,96%
2	Dantumadeel	45,05%
3	Oostflakkee	37,89
4	Bedum	23,12%
5	Voorst	19,86

[Gepubliceerd in Binnenlands Bestuur 16 mei 2008]

© Jasper Enklaar